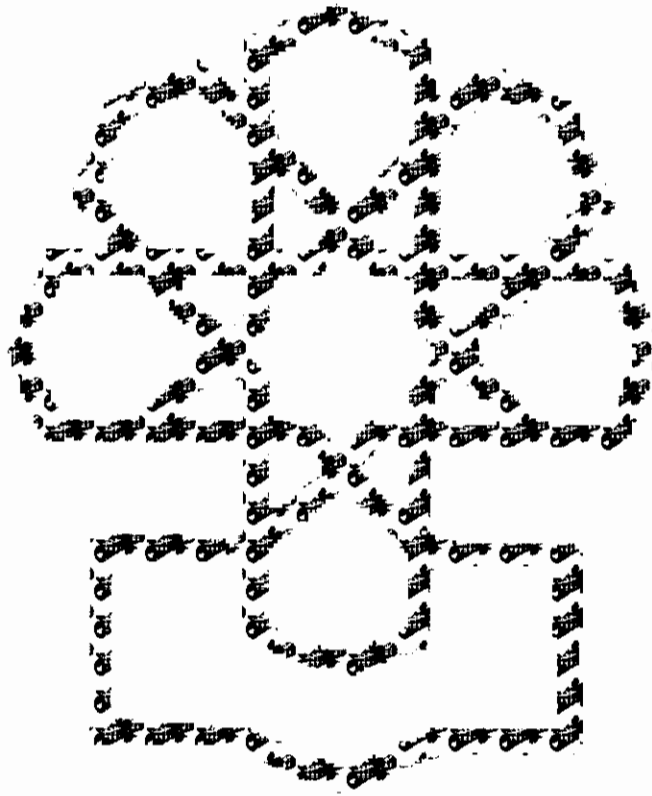

نقش و جایگاه نفت و گاز در قانون بودجه سال ۱۳۷۷

معاونت پژوهشی

مرداد ۱۳۷۷

کار: دفتر امور زیربنایی

این گزارش بنا به درخواست آقای مطهر کاظمی عضو محترم کمیسیون نفت می‌باشد.

کد گزارش: ۱۸۰۳۴۲۹

در این گزارش به بررسی و جایگاه نقش نفت و گاز در قانون بودجه سال ۱۳۷۷ پرداخته شده است. بخش اول گزارش به بررسی نقش درآمدی نفت در بودجه عمومی دولت اختصاص یافت و طی آن مجموع درآمدهای شرکت ملی نفت حاصل از سرعت فروش نفت خام تخصیص یافته (مازاد) جهت واردات فرآورده و فروختن نفت کوره و سایر فرآورده‌های نفتی جمعاً به مبلغ ۲۸,۵۰۹ میلیارد ریال در مقایسه با مجموع درآمدهای عمومی و سایر منابع تأمین اعتبار دولت قرار گرفت. بر این اساس سهم درآمدهای نفتی نسبت به کل درآمدهای عمومی دولت در سال ۱۳۷۷، بالغ ۳۵/۰۵ درصد محاسبه گردید در همین راستا سهم مالیات‌ها ۲۶/۹ درصد و سهم سایر ۳۸ درصد بوده است، نکته شایان ذکر آن که درآمد حاصل از فروش ارز (دلارهای نفتی)، در قانون بودجه سال ۱۳۷۷، به صورت مجزا اعلام نشده است ولی جهت قیاس بودجه مصوب سال ۱۳۷۶، ۸۶۲۵ میلیارد ریال درآمد حاصل از فروش ارز پیش‌بینی شده بود و با احتساب این درآمد علاوه بر درآمدهای حاصله از فروش نفت سهم نفت از کل درآمدهای عمومی مصوب دولت در سال ۱۳۷۶ بالغ ۵۳ درصد بوده است. آمار قطعی درآمدی دولت در سال ۱۳۷۵، حاکی از آن است که از مجموع ۵۷۳۴۳ میلیارد ریال ارز دولت، سهم نفت به تنهایی بالغ بر ۶۶/۵ درصد سهم مالیات ۲۲ درصد و نقش سایر درآمد تنها ۱۱/۵ درصد بوده است به همین سیاق عملکردهای واقعی بودجه دولت طی سال‌های ۱۳۷۲-۱۳۷۴ سهم نفت در تأمین درآمدها را در حدود ۷۰ الی ۷۳ درصد نشان می‌دهد. بنابراین ملاحظه می‌گردد که نقش غالب در تأمین بودجه دولت به طرق مستقیم تابع درآمد نفت می‌باشد و حتی کسب درآمدهای مالیاتی به طور غیرمستقیم متأثر از درآمدهای نفتی و هزینه کردن آن در اقتصاد می‌باشد.

در بخش دوم، جایگاه بخش نفت و گاز از هزینه‌های دولت در قانون بودجه سال ۱۳۷۷ مورد بررسی واقع شده است. در این قسمت، بررسی پرداخت‌های مصوب دولت از محل درآمدهای عمومی که جمعاً بالغ بر ۸۶۳۵۴ میلیارد ریال است، ۳۵/۷ درصد صرف اعتبارات عمرانی و ۶۴/۳ درصد صرف اعتبار جاری

می‌گردد. با کسر هزینه‌های متفرقه و کارمزد و سود تضمین‌شده وام‌ها و نیز بازپرداخت وام‌ها و دیون پیش‌پرداخت‌ها رقم باقی‌مانده یا جمع کل اعتبارات دستگاه‌ها و ردیف‌ها بالغ بر ۲۳۴۱۶ میلیارد ریال می‌شود. این رقم مجموع اعتبارات عمرانی دولت در امور عمومی، دفاع ملی، اجتماعی و اقتصادی را شامل می‌گردد که بخش اقتصادی آن شامل هزینه‌های عمرانی بخش‌های نفت و گاز نیز می‌باشد. ۱۵,۳۵۰ میلیارد ریال از اعتبار فوق را به خود اختصاص می‌دهد. با این تصاویر کلان بخش نفت در سال ۱۳۷۷، جمعاً ۲۷۷۰ میلیارد ریال که بخش عمده آن در تولید نفت و گاز هزینه می‌گردد اعتبار تخصیص یافته پیش‌بینی شده دارد و متناظر آن بخش گاز با ۱۵۵۵ میلیارد ریال اعتبار منظور شده است.

در یک جمع‌بندی از مجموع اعتبارات عمرانی امور اقتصادی ۲۸/۲ درصد به بخش نفت و گاز تعلق می‌گردد و با احتساب بخش برق این رقم به حدود نیمی از اعتبارات عمرانی دولت در امور اقتصادی می‌رسد. شایان توجه است که برای طرح‌های بخش نفت در سال ۱۳۷۷ مجوز استفاده از سرمایه‌گذاری خارجی به صورت بیع متقابل به میزان ۵/۴ میلیارد دلار معادل ۱۶۲۰۰ میلیارد ریال مجوز داده شده است که در محاسبات فوق منظور نگردید که این رقم به تنهایی پیش از کل اعتبارات عمرانی امور اقتصادی دولت است.

جایگاه نفت و گاز در قانون بودجه سال ۱۳۷۷ از دو دیدگاه درآمدی و هزینه‌ای مورد بررسی قرار می‌گیرد:

الف- نقش درآمدی نفت در بودجه عمومی دولت

در بودجه مصوب مجلس شورای اسلامی سال ۱۳۷۷ کشور، نقش نفت و گاز را به طور شاخص در بودجه عمومی دولت می‌توان به شرح زیر ارزیابی کرد:

۱- درآمدهای شرکت ملی نفت که به حساب خزانه واریز می‌گردد از سه بخش ذیل تشکیل می‌گردد:

الف- فروش نفت خام	۲۴,۷۸۳,۵۰۰	میلیون ریال
ب- فروش نفت خام مازاد جهت واردات فرآورده	۸۸۵,۵۰۰	میلیون ریال
ج- فروش نفت کوره و سایر فرآورده‌های نفتی	۲,۸۴۰,۲۵۰	میلیون ریال
جمع	۲۸,۵۰۹,۲۵۰	میلیون ریال

جهت آن که تصویر روشن از وضعیت بودجه عمومی دولت و نقش نفت و گاز در آن به دست آید توجه به درآمدهای نفتی در کنار دیگر عوامل درآمدی دولت نظیر مالیات‌ها، سایر و درآمدهای اختصاصی ضروری است.

در واقع رقم کلی درآمد دولت در سال ۱۳۷۷ از دو بخش زیر تشکیل می‌گردد:

۱- درآمدهای عمومی و سایر منابع تأمین اعتبار	۸۱,۳۳۴,۸۵۴	میلیون ریال
۲- درآمدهای اختصاصی	۸,۶۶۶,۰۲۶	میلیون ریال
جمع کل	۹۰,۰۰۰,۸۸۱	میلیون ریال

ردیف اول فوق یا درآمدهای عمومی و سایر منابع تأمین اعتبار خود به تنهایی شامل عناصر زیر است:

۱- مالیات	۲۱,۹۰۲,۴۶۱	میلیون ریال
۲- نفت و فرآورده‌های نفتی	۲۸,۵۰۹,۲۵۰	میلیون ریال
۳- درآمدهای حاصل از فروش ارز	—	
۴- سایر	۳۰,۹۲۳,۱۴۳	میلیون ریال
جمع	۸۱,۳۳۴,۸۵۴	میلیون ریال

بر اساس ملاحظات فوق سهم درآمدی نفت نسبت به کل درآمدهای عمومی دولت در سال ۱۳۷۷ بالغ بر ۳۵/۰۵ درصد و نسبت به کل درآمد (اعم از عمومی و اختصاصی) ۳۱/۶۸ درصد است. نظر به این که درآمدهای اختصاصی در بودجه عمومی دولت مصارف خاص و معادل دارند. لذا از نظر ضریب اهمیت نفت در بودجه دولت، ضریب سهم نفت از کل درآمدهای عمومی دولت یا همان ۳۵/۰۵ درصد شاخص گویاتری است. بر همین اساس سهم مالیات‌ها ۲۶/۹۳ درصد و سهم سایر ۳۸/۰۲ درصد است.

شایان توجه است که جهت فروش گاز طبیعی و به ویژه درآمد حاصل از فروش ارز (دلارهای نفتی) در بودجه مصوب سال ۱۳۷۷ هیچ رقمی منظور نشده است. در صورتی که در بودجه مصوب ۱۳۷۶، از کل رقم ۷۴,۸۱۸,۷۸۸ میلیون ریال درآمدهای عمومی و سایر منابع تأمین اعتبار دولت، علاوه بر ۳۱,۰۰۷,۸۱۲ میلیون

ریال درآمد بخش نفت، ۸,۶۲۵,۰۰۰ میلیون ریال درآمد حاصل از فروش ارز (ارز نفتی) پیش بینی شده بود و با این حساب سهم نفت از کل درآمدهای عمومی مصوب دولت بالغ بر ۵۲/۹۷ درصد بود. آخرین عملکرد بودجه سال که در اختیار می باشد مربوط به سال ۱۳۷۵ است. براساس ارقام عملکرد قطعی درآمدی بودجه سال ۱۳۷۵، از مجموع ۵۷,۳۴۲,۹۷۳ میلیون ریال درآمدهای عمومی و سایر منابع تأمین اعتبار، عناصر تشکیل دهنده به شرح زیر بوده است که جهت مقایسه با ارقام مصوب بودجه همان سال ارائه می گردد.

بودجه مصوب	قطعی	
۱۰,۷۴۳,۸۵۸	۱۲,۵۶۰,۱۷۲	مالیات ها
۲۷,۹۸۲,۱۵۰	۳۲,۷۴۵,۷۳۹	نفت
۵,۰۰۰,۰۰۰	۵,۴۰۷,۲۶۶	درآمدهای حاصل از فروش ارز
۱۱,۸۹۵,۱۷۰	۶,۶۲۹,۷۹۶	سایر
<u>۵۵,۶۲۱,۱۷۸</u>	<u>۵۷,۳۴۲,۹۷۳</u>	جمع کل

ارقام فوق به خوبی نشان می دهد که سهم نفت در درآمدهای عمومی دولت به تنهایی بالغ بر ۶۶/۵۳ درصد بوده است و سهم مالیات ۲۱/۹ درصد و نقش واقعی سایر تنها ۱۱/۵۶ درصد بوده است. بررسی عملکردهای واقعی بودجه دولت طی سال های ۱۳۷۴-۱۳۷۲ نیز به ترتیب ارقام ۷۳/۲، ۷۲/۱ و ۷۰/۳ درصد را نشان می دهد.

ب- جایگاه بخش نفت و گاز در هزینه های دولت در بودجه سال ۱۳۷۷

مجموع پرداخت های مصوب دولت از محل درآمدهای عمومی بالغ بر ۸۶,۳۵۴,۴۹۳ میلیون ریال است که ۳۵/۷ درصد آن یا ۳۰,۸۴۵,۷۹۶ میلیارد ریال آن صرف اعتبارات عمرانی و ۶۴/۳ درصد آن یا ۵۵,۵۰۸,۶۹۶ میلیون ریال صرف اعتبارات جاری می گردد. از مجموع رقم اعتبارات عمرانی فوق، ۷,۴۲۹,۲۴۵ میلیون ریال تحت عنوان «سایر» به ردیف های هزینه ای متفرقه و کارمزد و سود تضمین شده وام ها و نیز بازپرداخت وام ها و پرداخت دیون و پیش پرداخت ها تعلق می گیرد و رقم باقی مانده که جمع کل اعتبارات دستگاه ها و ردیف ها را تشکیل می دهد بالغ بر ۲۳,۴۱۶,۵۵۲ میلیون ریال می گردد. این اعتبار، مجموع اعتبارات عمرانی دولت در امور عمومی، امور دفاع ملی، امور اجتماعی و امور اقتصادی کشور را در سال ۱۳۷۷ شامل می شود. از رقم فوق، بودجه تخصیص یافته عمرانی در امور اقتصادی که شامل بخش های نفت و گاز و برق نیز می باشد بالغ بر ۱۵,۳۵۰,۵۷۳ میلیون ریال است.

از سوی دیگر جهت بخش نفت در سال ۱۳۷۷ جمعاً ۲,۷۷۰,۶۰۰ میلیون ریال تخصیص اعتبار عمرانی گردیده که توزیع آن در فعالیت های مختلف این بخش به شرح زیر است:

تولید نفت و گاز	۱,۷۹۳,۱۱۲ میلیون ریال
پالایش	۵۹۹,۱۴۷ میلیون ریال
	<u>۳۷۸,۳۴۱ میلیون ریال</u>
جمع نفت	۲,۷۷۰,۶۰۰ میلیون ریال

و جهت بخش گاز تخصیص اعتبارات عمرانی به صورت زیر است:

پالایش گاز	۱۷۱,۳۸۴
انتقال گاز	۹۹۹,۳۵۱
توزیع گاز	۱۹۴,۴۶۵
تولید گاز	۱۹۰,۰۰۰
جمع گاز	<u>۱,۵۵۵,۲۰۰</u>

براین اساس از مجموع اعتبارات عمرانی امور اقتصادی ۱۵,۳۵۰,۵۷۳ میلیون ریال، اعتبار تخصیص یافته به بخش نفت ۲,۷۷۰,۶۰۰ و اعتبار بخش گاز ۱,۵۵۵,۲۰۰ میلیون ریال است که جمعاً با تخصیص اعتبار ۴,۳۲۵,۸۰۰ میلیون ریال سهمی معادل ۲۸/۲ درصد از اعتبارات امور اقتصادی را دربر می‌گیرند. شایان توجه است که بخش برق با ۳,۲۵۴,۴۶۶ میلیون ریال بودجه عمرانی به تنهایی ۲۱/۲ درصد این اعتبارات را شامل می‌شود. به طوری که مجموع بخش‌های نفت و گاز و برق (یا انرژی) کشور جمعاً ۴۹/۴ درصد یا حدود نیمی از اعتبارات عمرانی دولت را در سال ۱۳۷۷ به خود اختصاص می‌دهند. در همین راستا شایان توجه است که رقمی معادل ۵/۴ میلیارد دلار معادل ۱۶,۲۰۰,۰۰۰ میلیون ریال (براساس نرخ ارز ۳۰۰۰ ریال) برای طرح‌های بخش نفت در سال ۱۳۷۷ مجوز استفاده از سرمایه‌گذاری خارجی به صورت بیع متقابل گرفته شده است که همین رقم اخیر خود به تنهایی بیش از کل اعتبارات عمرانی امور اقتصادی دولت در سال ۱۳۷۷ است.